

Фінансове та обліково-аналітичне забезпечення інноваційних процесів

УДК 339.727.330.4

СТЕЦЮК П.А., доктор економічних наук, професор,
ННЦ «Інститут аграрної економіки»

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ МЕТОДОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ АГРОФОРМУВАНЬ

Стецюк П.А. Концептуальні засади розвитку методології управління фінансами агроформувань

У статті наведені результати наукового аналізу особливостей та закономірностей формування сучасної парадигми управління фінансами підприємств аграрного сектору економіки. Аргументовано необхідність створення нової системи управління фінансами малих і середніх аграрних підприємств, адекватної сучасним економічним умовам їх виробничої та інвестиційної діяльності. Визначено теоретичні передумови розвитку методології управління фінансами аграрних підприємств, обґрунтовано його системний характер та логічні взаємозв'язки між окремими елементами. Представлено загальну схему системи управління фінансами. Розкрито логічну послідовність етапів створення ефективної системи фінансового менеджменту аграрних підприємств.

Ключові слова: методологія, управління, фінанси, механізми, інструменти, економічна стратегія, фінансова політика, аграрні підприємства.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Одним із ключових елементів забезпечення ефективності аграрного виробництва є система сучасного менеджменту. Кожна його складова має важливе значення для забезпечення реалізації загальної стратегії економічного розвитку. Однак в умовах ресурсного дефіциту пріоритет може віддаватися тій чи іншій функціональній сфері. В нинішніх умовах розвитку аграрного сектору таке значення, на наш погляд, має система управління фінансами. Це пов'язано з тим, що у сільськогосподарському виробництві вплив мають специфічні чинники, зокрема, стан та особливості матеріально-технічної бази, значне сезонне варіювання потреби в коштах, невисокий рівень обороту активів, малопотужність зародкової фінансової інфраструктури тощо. Крім того, в результаті ринкових перетворень значна частина агроформувань втратила власні фінансові ресурси, а умови доступу до зовнішніх їх джерел суттєво погіршилися. Саме тому ці питання постійно становили науковий інтерес і були предметом інтелектуального пошуку визначних вчених.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти методології управління аграрними фінансами

представляли й представляють науковий інтерес для таких відомих вітчизняних дослідників як В.Г. Андрійчук, О.Є. Гудзь, І.М. Зеліско, М.Я. Дем'яненко, Ю.О. Лупенко, Г.Є. Мазнев, М.Й. Малік, О.О. Непочатенко, О.М. Петрук, П.Т. Саблук, А.В. Чупіс [1-12]. Завдяки їх зусиллям створено фундаментальний науковий базис розв'язання актуальних проблем управління фінансами агроформувань у ринкових умовах.

Разом з тим варто констатувати, що формування сучасної парадигми управління фінансами агроформувань, адекватної сучасним економічним умовам, лише розпочинається. Більшість її теоретико-методологічних і практичних аспектів потребують теоретичного обґрунтування шляхів їх вирішення. Зокрема, це стосується розвитку методології управління фінансами агроформувань

Формулювання цілей статті. Метою статті є визначення наукових передумов та обґрунтування концептуальних засад розвитку методології управління фінансами агроформувань.

Виклад основного матеріалу дослідження. Підвищення ефективності формування та використання фінансових ресурсів підприємства не можливе без

цілеспрямовано сформованої системи управління цими процесами, яка адекватна зовнішнім умовам і внутрішньому стану його діяльності та опирається на сучасну теоретико-методологічну і методичну базу. Необхідність створення нової системи управління фінансами агроформувань умовлена ще й тим, що перехід на ринкові методи господарювання призвів до кардинальних змін у фінансовому забезпеченні аграрного виробництва. Існуюча раніше система фінансування опиралася на три важливих компоненти: широка база власних джерел формування фінансових ресурсів, використання значних обсягів коштів державного бюджету та вільний доступ до дешевих кредитів державних банків. У нових умовах вона припинила своє існування, що поряд з іншими чинниками призвело до кардинальної зміни фінансової ситуації в аграрному секторі вітчизняної економіки.

Системний аналіз сучасної парадигми управління фінансами суб'єктів господарювання показав, що більшість теоретичних концепцій та зроблених на їх основі рекомендацій вільно адаптуються до вітчизняного корпоративного сектору. Разом з тим у фінансовій практиці малих та середніх вітчизняних сільськогосподарських підприємств в силу специфіки їх діяльності вони не можуть бути безпосереднього застосовані. Одночасно, окремі з використовуваних на практиці методів та інструментів більшою мірою відповідають централізованому управлінню економікою й малоприсадибні для ситуації з високим рівнем автономності фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання.

Ми виходимо з того, що розвиток методології управління фінансами агроформувань базується на певних на таких теоретичних передумовах:

- управління фінансами – це система, що включає в себе принципи, методи, прийоми та інструменти, призначені для організації економічних відносин, пов'язаних з рухом фінансових ресурсів, відповідно до дії об'єктивних економічних законів, вимог законодавчо-нормативних актів та економічних інтересів власників підприємств;

- виступаючи самостійною системою, вона одночасно є складовою частиною системи загального менеджменту підприємства;

- управління фінансами підпорядковане реалізації загальної стратегії підприємства і покликане забезпечувати його нормальне функціонування та економічний розвиток;

- створення системи управління фінансами має свою внутрішню логіку, яка зумовлює зміст і послідовність здійснення певних процедур та етапів;

- модель управління – це організаційна система, за допомогою якої досягається висока якість управління формуванням та використанням фінансових ресурсів;

- індикатором якості управління фінансами виступає рівень забезпечення фінансовими ресурсами ними підприємства, адекватний його фінансовому потенціалу, необхідний і достатній за обсягами та часом надходження для задоволення виробничо-інвестиційних потреб;

- процес управління фінансами передбачає: а) визначення потреби, доцільності, результатів та наслідків формування й використання фінансових ресурсів; б) вплив, спрямований на досягнення цих результатів та наслідків; в) витрати (вартісні та часові), необхідні для здійснення такого впливу; г) встановлення критеріїв та нормативів, що дозволяють оцінити рівень досягнення намічених цілей та ефективність здійснених витрат.

Представляючи управління фінансами як систему, необхідно визначити зміст останньої. Із багатьох запропонованих у спеціальній літературі дефініцій найближча до нашого розуміння наступна: система – це сукупність двох чи більше елементів, яка задовольняє трьом умовам: 1) поведінка кожного елемента впливає на поведінку цілого; 2) поведінка елементів та їх дія на ціле взаємозалежні; 3) система є підсистемою однією або більше інших підсистем і залежить від їх функціонування [13, с. 12]. До них варто додати й четверту умову: ціле більше ніж сума його окремих елементів, тобто у системи завжди існує потенціал синергізму.

Ми розглядаємо управління фінансами як систему, оскільки воно має всі основні її

атрибути:

призначення – досягнення поставленої перед нею мети;

функції – вивчити та оцінити фінансові можливості, вибрати альтернативи, розробити план реалізації кращої альтернативи, здійснювати контроль і моніторинг реалізації плану, проводити регулювання і коригування відхилень тощо;

потоки – фінансові та інформаційні між окремими елементами системи;

структуру – співвідношення між

окремими елементами та загальний план дії, в рамках яких здійснюється узгодження між спільною метою та завданнями цих елементів системи.

Враховуючи специфіку фінансових ресурсів як об'єкта управління, окремі системні елементи мають свої особливості та форми прояву.

З цих позицій загальну схему управління фінансами агроформувань ми представляємо наступним чином (рис. 1).

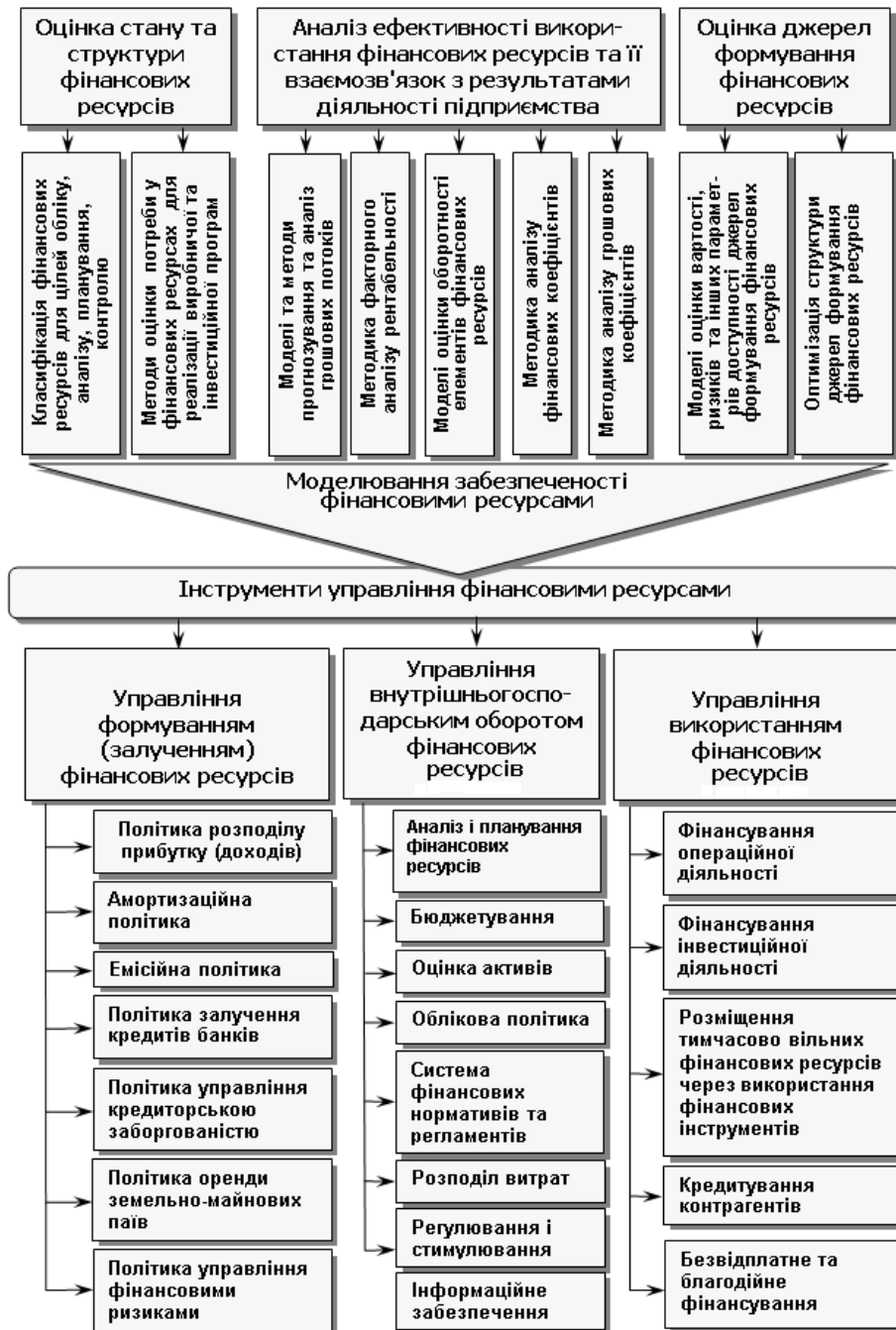

Рис. 1. Загальна схема системи управління фінансами агроформувань

Як і будь-яка інша сфера менеджменту, управління фінансами агроформувань підпорядковане загальній економічній стратегії і спрямоване на досягнення встановлених (запланованих) критеріїв результативності їх діяльності. Виходячи із стратегічних економічних цілей його завдання деталізуються відповідно до функціонального призначення. Такими завданнями є забезпечення своєчасного і достатнього для здійснення виробничої та інвестиційної діяльності обсягу фінансових ресурсів. А це передбачає:

1) пошук, вибір та оцінку об'єктів вкладення фінансових ресурсів й формування на цій основі програм і проектів, реалізація яких забезпечує виконання стратегічних й оперативних завдань підприємства, формування та розвиток фінансового потенціалу, покращення фінансових умов його функціонування й перспективного економічного розвитку;

2) пошук джерел формування фінансових ресурсів, достатніх для забезпечення реалізації цих програм та проектів.

При цьому раціональне формування та використання фінансових ресурсів повинне здійснюватися з врахуванням певних обмежень. До таких обмежень відносимо адекватність середньозваженої ціни джерел фінансових ресурсів та рівнів фінансових ризиків, граничне значення платоспроможності та фінансової стійкості підприємства.

Вирішення зазначених завдань має перманентний характер, тому кожне підприємство повинне мати в арсеналі свого управління методи, прийоми та інструменти обґрунтування фінансових рішень, стандартизовані регламенти й процедури їх ухвалення, механізми реалізації та контролю прийнятих рішень, які б відповідали динаміці його внутрішнього стану та зовнішнього фінансового оточення.

Аналіз практики управління фінансами агроформувань та узагальнення теоретичного базису системних трансформацій показують, що створення

системи ефективного фінансового менеджменту має певну логічну послідовність:

- визначення його цільових параметрів;
- аналіз сучасного стану фінансового управління;

- розробка фінансової політики;
- визначення технології, методів та прийомів розробки і ухвалення управлінських фінансових рішень;

- розробка та прийняття внутрішніх нормативних документів із визначенням регламентів і процедур прийняття, реалізації та коригування фінансових управлінських рішень;

- визначення основних показників аналізу фінансових ресурсів, методів їх розрахунку, критеріїв прийнятності та способів інтерпретації, процедур та періодичності проведення фінансового аналізу;

- розробка та впровадження системи фінансового планування;

- розробка і реалізація системи фінансового контролю;

- організація управлінського обліку та системи фінансового контролю і моніторингу відповідно до потреб забезпечення раціонального руху фінансових ресурсів у процесі основної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства.

Висновки. Встановлено, що більшість теоретичних концепцій та зроблених на їх основі рекомендацій не можуть бути безпосереднього застосовані у фінансовій практиці малих та середніх вітчизняних агроформувань і потребують адаптації. Обґрунтовані в роботі концептуальні засади розвитку методології управління їх фінансами створюють теоретичний базис для системного вирішення проблем у цій сфері функціонального менеджменту. Вони повною мірою враховують специфіку, особливості та закономірності функціонування аграрного виробництва в ринкових умовах і виступають науковим базисом підвищення ефективності формування та використання фінансових ресурсів підприємств галузі.

Література

1. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств: [Підручник] / В. Г. Андрійчук. – [2 ге вид., доп. і переробл.]. – К. : КНЕУ, 2004. – 624 с.
2. Гудзь О. Є. Модернізація банківської кредитної політики при обслуговуванні агроформувань / О. Є. Гудзь // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка: Економічні науки. – 2012. – Вип. 126. – С. 10-18.
3. Дем'яненко М. Я. Оцінка кредитоспроможності агроформувань (теорія та практика): [монографія] / М. Я. Дем'яненко, О. Є. Гудзь, П. А. Стецюк. – К. : ННЦ ІАЕ, 2008. – 302 с.
4. Зеліско І. М. Фінансові потоки агропромислових компаній / І. М. Зеліско // Агросвіт. – 2014. – № 24.– С. 3-7.
5. Лупенко Ю. О. Сучасні технології венчурного фінансування аграрного бізнесу / Ю. О. Лупенко, В. В. Феценко // Облік і фінанси. – 2015. – № 1(67). – С. 81-87.
6. Мазнев Г. Є. Проблеми фінансового забезпечення інноваційного розвитку аграрного сектору / Г. Є. Мазнев // Економіка АПК. – 2014. – № 9.– С. 5-14.
7. Малік М. Й. Фінансово-кредитний механізм у розвитку аграрного підприємництва / М. Й. Малік // Фінанси України. – 2004. – № 5. – С. 47-53.
8. Непочатенко О. О. Сучасний стан і перспективи короткострокового банківського кредитування сільськогосподарських підприємств / О. О. Непочатенко, О. В. Яковенко // Збірник наукових праць Уманського державного аграрного університету; редкол.: А. Ф. Головчук (відп. ред.) та ін. – 2009. – Вип. 70. – Ч. 2: Економіка. – С. 130-135.
9. Петрук О. М. Оцінка інвестиційно-кредитного потенціалу підприємств АПК / О. М. Петрук, І. О. Григоруk // Облік і фінанси. – 2014. – № 4(66). – С. 108-114.
10. Ринкова трансформація економіки АПК: [кол. монографія у 4 ч.] / За ред. П. Т. Саблук, В. Я. Амбросова, Г. Є. Мазнева. – Ч. 3: Фінансово-кредитна система. – К. : ІАЕ, 2002. – 477 с.
11. Саблук П. Т. Формування міжгалузевих відносин: проблеми теорії та методології / П. Т. Саблук, М. Й. Малік, В. Л. Валентинов. – К.: ІАЕ, 2002. – 294 с.
12. Чупіс А. В. Оцінка, аналіз, планування фінансового становища підприємства: [науково-методичне видання] / А. В. Чупіс та ін. – Суми: Довкілля, 2001. – 404 с.
13. Комарова Н. В. Теоретические основы менеджмента: конспект лекций / Н. В. Комарова. – М. : Доброе слово, 2005. – 64 с.

References

1. Andriichuk V. H. (2004), *Ekonomika ahrarnykh pidpriemstv* [The economy of agricultural enterprises]. (2d ed.). Kyiv: KNEU, p. 624 [in Ukrainian].
2. Hudz O. Ye. (2012). *Modernizatsiia bankivskoi kredytnoi polityky pry obsluhovuvanni ahroformuvan*

- [Modernization of the banking credit policy during the servicing agroformations]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu silskoho hospodarstva imeni Petra Vasylenka: Ekonomichni nauky* – Journal of Kharkov National Technical University of Agriculture Petro Vasilenko: Economic Science, Vol. 126, pp. 10-18 [in Ukrainian].
3. Demianenko M. Ya., Hudz O. Ye., Stetsiuk P. A. (2008). *Otsinka kredytopromozhnosti ahroformuvan (teoriia ta praktyka)* [Assessment of the creditworthiness of agricultural enterprises (theory and practice)]. Kyiv: NNTS IAE, p. 302 [in Ukrainian].
  4. Zelisko I. M. (2014). *Finansovi potoky ahropromyslovykh kompanii* [Financial flows of agribusiness companies]. *Ahrosoit*, No. 24, pp. 3-7 [in Ukrainian].
  5. Lupenko Yu. O., Feshchenko V. V. (2015). *Suchasni tekhnolohii venchurnoho finansuvannia ahrarnoho biznesu* [Modern technologies of agrarian business venture financing]. *Oblik i finansy*, No. 1(67), pp. 81-87 [in Ukrainian].
  6. Mazniev, H. E. (2014). *Problemy finansovoho zabezpechennia innovatsiinoho rozvytku ahrarnoho sektoru* [Problems of financial support innovative development of the agricultural sector]. *Ekonomika APK*, No. 9, pp. 5-14 [in Ukrainian].
  7. Malik M. Y. (2004). *Finansovo-kredytnyi mekhanizm u rozvytku ahrarnoho pidpriemnytstva* [Financial and credit mechanism in the development of the agricultural business]. *Finansy Ukrainy*, No. 5, pp. 47-53 [in Ukrainian].
  8. Nepochatenko O. O., Yakovenko O. V. (2009). *Suchasnyi stan i perspektyvy korotkostrokovoho bankivskoho kredytvannia silskohospodarskykh pidpriemstv* [The current state and prospects of short-term bank lending of agricultural companies]. *Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho derzhavnogo ahrarnoho universytetu*, Vol. 70, Part 2: Ekonomika, pp. 130-135 [in Ukrainian].
  9. Petruk O. M., Hryhoruk, I. O. (2014). *Otsinka investytsiino-kredytnoho potentsialu pidpriemstv APK* [Evaluation of investment and crediting capacity of agricultural sector enterprises]. *Oblik i finansy*, No. 4(66), pp. 108-114 [in Ukrainian].
  10. Sabluk P. T., Ambrosov V. Ya., Maznieva H. E. (Eds.). (2002). *Rynkova transformatsiia ekonomiky APK* [The market transformation of agricultural economy] Part 3: Finansovo-kredytna sistema. Kyiv: IAE. [in Ukrainian].
  11. Sabluk P. T., Malik M. Y., Valentinov V. L. (2002). *Formuvannia mizhgaluzeviih vidnosin: problemi teorii ta metodologii* [Formation of interbranch relations: problems of theory and methodology]. Kyiv: NNTS IAE, p. 294 [in Ukrainian].
  12. Chupis A. V. and others (2001). *Otsinka, analiz, planuvannia finansovoho stanovyscha pidpriemstva* [Assessment, analysis & planning of financial position of the company]. Sumy: Dovkillia. [in Ukrainian].
  13. Komarova N. V. (2005) *Teoreticheskie osnovy menedzhmenta: Konspekt lekciy* [Theoretical Foundations of Management: Lecture notes]. Moscwa: Dobroeslovo, p. 64 [in Russian].

Аннотация

Стецюк П.А. *Концептуальные основы развития методологии управления финансами агроформирований*

В статье приведены результаты научного анализа особенностей и закономерностей формирования современной парадигмы управления финансами предприятий аграрного сектора экономики. Аргументированно обоснована необходимость создания новой системы управления финансами малых и средних аграрных предприятий, адекватной современным экономическим условиям их производственной и инвестиционной деятельности. Определены теоретические предпосылки развития методологии управления финансами аграрных предприятий, обосновано его системный характер и логические взаимосвязи между отдельными элементами. Представлена общая схема системы управления финансами. Раскрыта логическую последовательность этапов создания эффективной системы финансового менеджмента аграрных предприятий.

Ключевые слова: методология, управление, финансы, механизмы, инструменты, экономическая стратегия, финансовая политика, аграрные предприятия.

Abstract

Stetsyuk P.A. *Conceptual bases of development of methodology of financial management of agricultural companies*

The results of scientific analysis features and patterns of modern paradigm of enterprise financial management of the agricultural sector. The necessity of creating a new financial management system for small and medium-sized agricultural enterprises, adequate to the current economic conditions of their production and investment. Theoretical preconditions of methodology of financial management of agricultural enterprises, justified its systemic nature and logical relationship between the individual elements. Submitted general scheme of the system of financial management. Reveals the logical sequence of an effective system of financial management of agricultural enterprises.

Keywords: methodology, management, finance, machinery, tools, economic strategy, financial policy, agrarian enterprises.

Стаття надійшла до редакції 04.03.2016 р.

УДК: 338.246.027

ГОРУСТОВИЧ Т.Г., *магістр економічних наук,
асистент кафедри економіки і організації підприємств АПК
УО «БГАТУ» Республіка Беларусь*
ШПАК А.П., *доктор економічних наук, професор,
директор республіканського наукового унітарного підприємства
«Інститут системних досліджень в АПК НАН Беларусі»*

**МЕХАНИЗМ ФИНАНСИРОВАНИЯ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ
В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ**

Горустович Т.Г., Шпак А.П. *Механизм финансирования инновационной деятельности в Республике Беларусь*

В статье исследуются основные аспекты функционирования механизма финансирования инновационной деятельности. Говорится о необходимости государственного стимулирования инновационной деятельности и о возможных направлениях совершенствования такого стимулирования в Республике Беларусь. В работе изучены и конкретизированы основные понятия финансирования инноваций, рассмотрены основные элементы системы финансирования инноваций. Автор обосновывает проблему финансирования инновационной деятельности, как ключевой фактор, сдерживающий инновационное развитие белорусских предприятий. Проведенный анализ позволил разработать механизм финансирования инноваций и сформировать основные принципы его применения.

Ключевые слова: инновации; исследования и разработки; инновационное развитие; стимулирование; финансирование; венчурный капитал; налоговое стимулирование.